

etiam video loquentem, vel intellectum, ut quando solo auditu percipiens vocem, ex priori experientia mente dijudico, illam vocem esse talis personæ. Eisdem ergo modis cum proportione applicatis potest Angelus idem cognoscere. Primo quia dum unus Angelus loquitur, alter videt intuitive actum loquentis ab ipso manifestatum, ergo videt Angelum illum esse qui loquitur. Deinde quia per speciem, quam ab alio recipit, cognoscit non potuisse ab alio manare, nisi ab illo cujus actum repræsentat, ac proinde illum esse qui loquitur. Deinde quia evidenter scit Angelus nullum alium posse actum occultum cordis manifestare, præter illum, cujus actus per locutionem manifestatur: ergo videndo actum, videt etiam, quis ei loquatur. Atque hæc ratio cum proportione applicata, locum habet in ea opinione quæ affirmat locutionem fieri manifestando aliquid in ipso loquente, sive quod manifestatur sit actus ipse, sive aliquid signum ejus. At vero si per locutionem non manifestarentur immediate actus ipsius loquentis, sed res ipsæ, ut Scotus innuit, dum ait, locutionem fieri imprimendo cognitionem ipsarum rerum cognitarum a loquente, tunc difficile esset cognoscere loquentem, quia res illæ a multis Angelis cognosci possunt, et cognitio earum a multis etiam imprimi posset. Fortasse vero diceret quispiam, unumquemque Angelum habere peculiarem modum cognitionis, quem imprimat, illumque a recipiente cognosci, quod certe nec facile intelligi potest, neque verisimile est, quia cognitio est juxta modum cognoscentis, et elicientis illam, non alterius extrinseci agentis.

51. *Ad secundum membrum quomodo respondeat.*—Ad alteram interrogationis partem D. Thomas, in 2, dist. 11, q. 2, art. 3, ad. 4, sentit, unum Angelum simul posse plures sibi loquentes audire, et quamvis addat, *præcipue id esse verum in Angelis beatis*: tamen dum addit, *præcipue sentit in rigore id etiam non beatos posse*, et ratio quam præbet generalis est, scilicet, quia Angelus, quia semper seipsum intuetur, et consequenter omnia, quæ ad ipsum pertinent quorum ipse est ratio cognoscendi. Quod si hoc verum est, facile intelligitur consequenter, quomodo audiens inter plures sibi loquentes discernat: quia cognoscendo singulas locutiones, cognoscit a quo Angelo unaquæque proveniat, modo proxime explicato, ergo licet simul plures loquantur, discernet audiens, qui illi sint, et unaquæque talium locutionum cujus sit.

52. *Prædicta responsio difficilis esse ostenditur.*—Illud tamen prius quod supponitur, ita indefinite assertum, difficultate non caret. Quia aliter etiamsi mille Angeli uni simul loquantur, omnibus poterit simul attendere, et omnes cognoscere, et actum considerare. Hoc autem non videtur posse absolute concedi, quia Angelus non potest simul plura intelligere actu, præsertim indefinite sumpta, et in quacumque multitudine, ut postea dicemus. Respondet in virtute D. Thomas, Angelum cognoscere posse plura per modum unius: tunc autem cognoscere plures loquentes per modum unius, quia cognoscit omnes illas locutiones ut ad se pertinentes, et ita per seipsum, ut per rationem cognoscendi omnia illa cognoscere, quod est difficile, tum quia locutio quoad rem per illam manifestatam, non aliter pertinet ad audientem, nisi per modum objecti cognoscibilis ab ipso, sic autem non potest Angelus simul cognoscere omnia ad se pertinentia, ut per se constat: tum etiam quia Angelus ipse audiens non est ratio cognoscendi omnia, quæ ipsi dicuntur, sicut non est ratio cognoscendi omnia objecta ad se pertinentia. Nam propria ratio cognoscendi unumquodque, est propria species ejus: sicut autem res alias cognoscit per species distinctas, ita etiam plures locutiones species in se recipit, ut ex dictis patet, ergo sicut res alias, ita etiam res per plures locutiones manifestatas, per distinctas species cognoscit, ergo per plures rationes cognoscendi.

53. *Resolutio vera prædicti secundi membri.*—*Angelus potest a multis recipere species tuarum locutionum, non tamen per omnes simul intelligere, seu multas auditiones exercere.*—Quapropter in nostra sententia duo censeo esse distinguenda, scilicet impressionem speciei, quæ a loquente fit in audiente, et usum speciei, qui fit ab ipso audiente, cum cognoscit rem de qua est locutio: sicut enim in auditione humana, et sensibili, hæc duo facile distinguuntur, ita etiam in spirituali, et angelica, quia primum consistit in receptione, secundum in vitali actione audientis: Dico ergo, quoad primum posse Angelum simul recipere locutionem plurium in quocumque numero, quia intellectus audientis est capax omnium illarum specierum simul, et agentia sunt plura, et non se impediunt. Quoad secundum vero dico, non posse Angelum simul elicere actus plures, quibus audiat, et percipiat res omnes, de quibus plures illi simul loquuntur: nisi et

imperfecto modo, et intra certum aliquem terminum, vel numerum. Hoc probat mihi ratio facta, quia ad hujusmodi auditionem necessaria est specialis attentio ad singula, et cum virtus Angeli ad attendendum finita sit, applicata simul ad plures fit minor in singulis, et ita necesse est, ut certum terminum, habeat. Denique, quoad hoc viderunt eadem ratio de cognitionibus rerum, quæ per locutionem manifestantur, quæ est de quibuscumque alii, ut ratio etiam facta ostendit. Et ideo majorem declarationem hujus rationis in quæstionem infra tractandam remittimus, quomodo possit Angelus plura simul cognoscere, nam ex illa pendet: in priori vero parte superest difficultas, quam in dubio sequenti attingemus.

In quo consistat excitatio ad audiendum.

54. *Arguitur non videri consistere in sola speciei receptione.*—*Arguitur e contrario non videri consistere in cognitione aliqua.*—Undecimum enim dubium est, qualis, et quanta sit excitatio Angeli audientis a loquente? Et ratio dubitandi est, quia vel illa excitatio consistit in sola receptione speciei intelligibilis sine ulla attentione vitali, vel simul includit attentionem vitalem, et consequenter cognitionem: neutrum autem potest satisfacere. Nam si primum dicatur, illa revera non est excitatio, quia illa receptio speciei non percipitur, et ita non movet ad operandum, quod est excitari. Sicut objectum imprimens speciem in oculo, quando homo per imaginationem, et intellectum est ita distractus, ut nullo modo attendat, non excitat hominem, sed perinde se habet, ac si in speculo illam imprimeret, ita ergo se habebit illa impressio speciei in Angelo, si ad illam actu non attendit. Et confirmatur, quia si tunc Angelus non attendit, nec impressionem speciei percipit, ut postea illa utatur, alia causa excitante indigebit, a se enim applicari non poterit, ergo vel impertinens, vel saltem imperfecta, vel insufficientis est angelica locutio. A quo enim postea fiet talis excitatio? vel cur potius postea, quam tunc fiet? Vel si nunquam fit, quid proderit illa locutio? At vero si altera pars eligatur, dicaturque, Angelum, ad quem fit locutio, percipere speciei impressionem, sequitur necessitari a loquente ad audiendum, et ad cognoscendum actu, quia illa attentio, et perceptio sine actuali cognitione non fit. Consequens autem est falsum, tum quia nulla creatura habet potestatem supra intellectum

alienum ad necessitandum illum, quia est potentia spiritualis, quæ sicut a Deo solo fit, ita ab illo solo efficaciter moveri, ac determinari potest, tum etiam quia unusquisque Angelus libere utitur speciebus innatis, ergo etiam libere utetur specie sibi impressa ab Angelo loquente, quia non est efficacior, aut potentior, ergo est in potestate Angeli recipientis talem speciem illa uti, vel non uti, ergo per illius impressionem non cogitur attendere, et ideo sine fundamento dicitur, semper attendere, et cognoscere, quoties talis species imprimitur, quia illa cognitio esse debet aliquis usus illius speciei, non necessarius, sed liber.

55. *Quid respondeat Vasquez.*—Propter hanc rationem dicunt aliqui, superfluum esse ponere impressionem speciei intelligibilis propter excitationem Angeli audientis, quia revera nulla esse potest talis excitatio, quæ ad actualem cognitionem efficaciter moveat, quod si ita non movet, non est excitatio. Et huic opinioni videtur favere Alensis, 2 p., q. 27, memb. ultim., proponens quæstionem, an ad locutionem unius Angeli necessario sequatur auditio in altero, distinguit enim inter locutionem gratiæ, vel naturæ, et ex locutione gratiæ auditionem necessario sequi affirmat: negat autem necessario sequi ex locutione naturæ. Neutrius autem membri, vel differentiæ inter illa, rationem assignat, verumtamen locutio per gratiam idem esse videtur quod illuminatio, de qua nihil nunc dicere decrevi, quia infra de illa est specialiter disputandum, et ideo de priori membro nihil nunc assero: in posteriori autem parte videtur Alensis favere superiori sententiæ, cum tamen alias teneat, locutionem non fieri sine aliqua impressione speciei, seu similitudinis. Richardus, etiam in 2, distinct. 9, art. 1, quæst. 1, eidem opinioni favet. Nam licet teneat, angelicam locutionem fieri media specie ad quam audiens transmutatur, nihilominus indicat in solutione ad 2, esse in potestate Angeli, ad quem fit locutio, impedire, ne in ipso fiat species. Nam cum dicat, Angelum loquentem posse transmutare intellectum alterius ad formam intelligibilem, addit, *nisi propria voluntas ipsius Angeli hanc prohibeat transmutationem*. Sentit ergo non posse loquentem, alium ad audiendum cogere.

56. *Quid D. Thomas de hac re scribat.*—At vero D. Thomas, 1 p., q. 107, art. 1, ad 3, simpliciter concedit Angelum posse excitari a loquente per aliquam virtutem intelligibilem, modum autem non declarat, et similiter q. 9,

de Verit., art. 4, ad 6, inquit: *Dicendum quod Angeli ex hoc ipso quod se ad alios convertunt, dum sunt in actu aliquarum formarum in ordine ad alios, quodammodo alios excitant ad eos intuendum.* Quid autem importet illa particula, quodammodo, non declarat. Aliqui vero ex Thomistis declarant, *id est, objective*, quia Angelus ordinando ad alterum suum conceptum, objective excitat illum, sine ulla efficientia ex quo etiam sequitur aperte, per hoc nullam necessitatem inferri alteri ut attendat.

57. *Veræ sententiæ primum pronuntiatum.*

— *Secundum pronuntiatum* — Nihilominus tamen in nostra sententiâ consequenter dicimus imprimis, sive loquas possit necessitatem inferre audienti ad attendendum, sive non, necessariam esse speciei impressionem, ut audiens constituatur in actu primo, et proxime potens ad cognoscendum actum loquentis, hanc enim proximam potestatem antea non habebat, et per solam extrinsecam denominationem, illam recipere non potuit: ut probatum est. Secundo hinc consequenter assero, Angelum loquentem imprimere speciem illi ad quem suum conceptum ordinat, independentem a voluntate recipientis. Probatur, quia libertas per se non est ad patiendum, vel non patiendum, sed ad agendum, vel non agendum, quia et libertas convenit potentiæ activæ, ut activa est (sicut alibi ostendimus) et subordinatio unius potentiæ ad aliam solum est inter activas potentias, ut ex doctrina de anima constat, et experientia satis ostendit. Dixi autem, *per se*, quia ponendo impedimentum per potentiam liberam, vel removendo passum ab agente, potest potentia passiva per voluntatem impediri, ne patiatur, ut est per se notum, semper tamen id fit immediate utendo aliqua potentia activa, ut claudendo, vel avertendo oculos, ne speciem recipiant: hoc autem non potest habere locum in Angelis, quia nullum impedimentum interponi potest, et distantia, quæ cogitari potest, vel non impedit locutionem, juxta supra dicta, vel certe non potest Angelus ita esse distans ab alio, quin alter, si velit, statim per naturæ velocitatem illi appropinquet. Ergo quoad impressionem speciei, ad quam audiens tantum passive se habet, non est libertas in recipiente, si alius velit illam imprimere.

58. *Rejicitur figmentum Richardi de modo impressionis speciei in audiente Angelo.*—Unde in hoc non consentimus Richardo, ponit enim illam speciem non a solo loquente, sed etiam ab audiente fieri: imo ab audiente principa-

liter, et ab alio instrumentaliter, et ideo consequenter dicere potuit, transmutationem ad illam speciem pendere ex libertate non solum loquentis, sed etiam audientis. Verumtamen ad suæ opinionis declarationem, nonnulla dicit, quæ nec probari possunt, nec defendi. Nam imprimis supponit, esse in Angelis quosdam radios intellectuales illis concreatos, et in substantia radiceos, qui non sunt substantia, sed accidentia, et nihilominus in alio subjecto non recipiuntur sicut radii solares, sed in se per suum esse in sua radice conservantur. Et spirituales sunt, nec extensionem habent, et nihilominus protenduntur, seu transmittuntur extra substantiam ipsius Angeli, in quo radiceantur, et existere possunt alicubi, ubi illa non est, et ita pervenire usque ad alium Angelum, ad quem locutio dirigitur, et illi fieri præsentem, licet sit distans, simul existendo in medio spatio sine subjecto. Quæ tota suppositio ab ipso sine probatione asseritur, et sine auctoritate cum tamen multa contineat incredibilia. Nam vel illi radii, quando transmittuntur, fiunt de novo, vel tantum localiter moventur: primum ipse non dicit, cum concreatos Angelis ponat illos: neque dici potest, quia deberent creari, cum extra subjectum fierent. Secundo etiam intelligibile non est: quis enim capiat accidens inhærens subjecto localiter per se moveri extra subjectum, per spatium medium, ubi subjectum non adest, usque ad locum ubi est alius Angelus? Quod autem talis motus esset necessarius, patet, quia ipse dicit esse transmissionem, et per illam existere radium, ubi non est substantia Angeli, in qua radiceatur, nec ipsa antea erat: si ergo realis mutatio in radio, quæ non potest esse alia, nisi localis.

59. *Impugnatur adhuc eadem sententiâ.*—Deinde ille radius non potest radiceari in substantia Angeli, nisi inhærendo illi: quando autem protenditur, seu transmittitur, non extenditur, ut ipse fatetur, quia alias esset corporeus, totus ergo qui est in substantia, sit extra substantiam, et ita accidens simul est totum in subjecto, et extra subjectum per totum spatium, usque ad alium Angelum: quod plane monstruosum est, et impossibile. Nam si idem accidens non potest transmitti a subjecto, in quo est, in aliud, ita ut sit in utroque simul, quomodo poterit per medium spatium transmitti usque ad aliam substantiam distantem, in se simul existens, et in alia substantia? Accedit, quod isti radii superflui sunt, nullum enim effectum formalem, vel ministe-

rium habere possunt. Nam imprimis in ipso met Angelo, in quo radiceantur, non possunt habere effectum formalem illuminandi illum, quo modo enim radius manans a sole ipsum solem illuminabit? quem ergo effectum formalem in illo habebit? aut quomodo erit in illo tanquam in subjecto, si in illo effectum formalem non habet; vel quomodo radiceabitur in illo, si non est in illo tanquam in subjecto, cum verum accidens esse supponatur? Nec in spatio medio, vel in alio Angelo habere poterit formalem effectum, cum in neutro sit, ut in subjecto, ut supponitur: unde consequenter, nec ministerium aliquod habere poterit.

60. *Effugium Richardi evertitur.*—At, inquit Richardus, deservire ut Angelus loquens de potentia ipsius radii educat speciem, quam alteri objective præsentet. Sed imprimis radius si quid est, quod concipi possit, solum est quoddam imperfectum lumen instar radii solaris, unde non est potentia passiva, ut de potentia illius possit species produci. Deinde illa species est inutilis, cum non sit subjective in Angelo audiente, ut ipse ait, neque possit illi deservire ad audiendum, est ergo impertinens. Respondet imo deservire alteri, quia præsentatur illi, et illa mediante sicut instrumentali agente, ipse Angelus audiens per suam principalem virtutem activam efficit in se speciem similem, per quam actum loquentis cognoscat. Sed interrogo, quomodo radius affectus specie illam præsentet alteri Angelo? Aut enim illa præsentatio fit per cognitionem, ita ut Angelus videat speciem sibi præsentatam, et inde moveatur ad aliam similem in se formandam: et sic necesse est in Angelo supponi speciem, per quam possit, et radium, et speciem ejus videre, ergo facilius poterit supponi species, qua videat actum Angeli loquentis, quando ipse vult; vel saltem, qua videat speciem existentem in ipso Angelo loquente. Nam illa, quæ fingitur esse in radio diffuso de ejus potentia educta, necessario debuit primo educi de ipso radio, ut radicato in ipsomet Angelo, ergo ibi potuit videri ab alio Angelo sine alia diffusionem. Aut illa præsentatio solum est objectiva, et solum per localem propinquitatem, ac diffusionem fit. Et sic imprimis superflua est illa transmissio, quia propter solam objectivam præsentiam non est necessaria, tum quia non impeditur per distantiam, ut supra dixi, tum maxime quia posset facile Angelus loquens appropinquare alteri per seipsum, quantum necessarium esset, sine illa inintelligibili

transmissione accidentium. Ac deinde, posita illa objectiva præsentia, quam non videt Angelus cui fit, quomodo poterit ille inde excitari ad audiendum, vel conjungi radio per se, et ex intentione sua, ad efficiendum in se speciem actus alterius Angeli? Oportebit ergo dicere, eo ipso quod radius affectus specie pervenit ad talem præsentiam localem alterius Angeli, tunc istum necessitate naturali, et sine sua directa voluntate, et intentione conjungi radio tanquam instrumento ad efficiendam in se talem speciem, quod incredibile etiam est. Est ergo tota illa sententiâ quoad hanc partem singularis, et plane absurda.

61. *Tertium pronuntiatum.*—Deinde dicimus, quando Angelus loquens efficit speciem sui actus in audiente, tunc necessario sentire mutationem in se factam, et saltem percipere, et virtualiter attendere ad speciem, quæ in ipso fit, et quoad hoc auditionem aliquo modo necessario sequi ex locutione. Hoc imprimis probo, quia hoc saltem ad aliquam excitationem necessarium est, ut probant objectiones factæ. Quod autem aliqua vera excitatio necessaria sit, supra, ut arbitrator, satis probatum est. Nam profecto valde stupidi (ut ita dicam) essent Angeli in ordine ad moralem societatem, si nullus posset alium vocare, nec interpellare, ita ut illum ad audiendum aliquo modo commoveret. Deinde argumenta in contrarium facta contra hoc non procedunt, quia illa præsentio (ut sic dicam) talis speciei non est usus ejus, ut speciei, sed ut objecti actu intelligibilis per se conjuncti potentiæ: quamvis autem usus speciei in ordine ad rem repræsentatam sit liber, non oportet, ut cognitio speciei ut objecti per se cognoscibilis sit semper libera. Accedit quod intellectus non est potentia libera formaliter, et ideo mirum non est, quod si tangatur, ut sic dicam, antecederet ad omnem usum liberum suæ voluntatis tactum illum præsentiat, eandem liberam voluntatem in hoc præveniendo. Eo vel maxime quoad fortasse cognitio specierum etiam inditarum Angelo illi fuit naturalis a principio, ergo quando nova species imprimitur, etiam poterit naturaliter cognosci. Denique videtur ad perfectionem naturalem Angeli pertinere, ut nulla in ipso mutatio sit, quin ipse illam percipiat, et de illa, vel usu ejus deliberare possit.

62. *Quartum pronuntiatum.*—*Attentio libera non impedit naturalem.*—Ultimo dico auditionem ipsam quoad actuale cognitionem ejus, de qua est locutio, non esse simpliciter necessariam, sed pro arbitrio audientis posse